

MARGINALIA UZ NOVOOTKRIVENI „VRANSKI ZAKONIK“ IZ GODINE 1454.

Tomislav Raukar

Kada je g. 1960. I. Grgić, u jednoj bilješci svoje rasprave »Buntovni pokret dalmatinskih težaka 1736/1740. godine«, objavio vrlo zanimljiv fragment iz dotad neobjelodanjenog spomenika pod nazivom *Vranski kmet-ski zakonik (Consuetudini di Urana)* iz g. 1454, pobudio je znatno zanimanje istraživača hrvatske srednjovjekovne povijesti i želju da se taj izvor što prije u potpunosti objelodani.¹ Objavljeni fragment odnosio se na problem krčenja i obrađivanja šumovita zemljišta, inače vrlo važan u sklopu zemljišnih odnosa na zadarskom teritoriju od XV do XVIII stoljeća. Pa ipak, Grgić do svoje smrti to nije uspio uraditi i tekst tog zakonika ostao je duže vrijeme nepoznat. Sva traganja u Historijskom arhivu u Zadru bila su uzaludna.

Desetak godina nakon te Grgićeve bilješke uspjelo je sovjetskom povjesničaru M. M. Frejdenbergu da pronađe potpun tekst tog zakonika. Potkraj 1971. on ga je uz komentar i objelodanio u radu »*Vranski zakonik*«, *Novi spomenik hrvatskog običajnog prava*.² Ne bih ovdje ocjenjivao autorov komentar (323-35), premda u njemu ima nedostataka, niti bih analizirao sadržaj zakonika, jer će za to biti prilike na drugom mjestu, nego bih želio dodati nekoliko bilježaka uz tekst VZ-a, pisan talijanskim jezikom, odnosno uz način njegova ediranja, zbog njegove izuzetne važnosti za poznavanje zemljišnih odnosa na zadarsko-vranskom području u sredini XV stoljeća.

¹ Radovi Instituta JAZU u Zadru 6—7, Zagreb 1960, 559, bilj. 23. — Grgić je prvi put upozorio na taj tekst već 1956, u osvrtu na rad I. Beuca o zadarskom statutu (I. Grgić, Dr. Ivan Beuc, Statut zadarske komune iz 1305. godine, Zagarska revija V, 1956, 296—98). Ističući da je »mletačka uprava dala 1454. g. zapisati u jedan kodeks vransko običajno pravo« (298), Grgić je uputio na Poparićevo izdanje pisama I. Luciusa (B. Poparić, Pisma Ivana Lučića Trogirana, Starine XXXII, Zagreb 1907), iz kojih se vidi da je trogirski povjesničar poznavao Vranski zakonik. Lucius, naime, u pismu što ga 7. III 1667. upućuje iz Rima Valeriju Ponte kaže da ga zanimaju podaci o vraždi i moli Ponte da mu prepíše i VZ: »E quanto alla Vrasda resto pienamente informato dell'uso, e la prego mi facci copiare tanto le consuetudini del 1551 adi 12 febraro in Novegradi, quanto anco quelle della Vrana del 1454, che spero trovarvi qualche cosa« (n. dj. 38). Nije mi poznato je li Zadraniin Ponte doista i poslao prijepis VZ-a Luciusu, ali je značajno da su još u XVII st. od zbornika običajnog prava sa zadarskog područja bili dobro poznati upravo Novigradski zbornik i Vranski zakonik.

² Radovi 18, Zadar 1971, 323—41. Tekst Vranskog zakonika nalazi se na str. 336—40.

Iako F. nije imao u rukama original zakonika, nego samo Grgićev prijevise, pisan na pisaćem stroju, ipak se s pravom odlučio na njegovo objelodanjanje. Grgićev prijevis zakonika u sadržajnom pogledu ne podliježe nikakvoj sumnji. Kolikogod je to bilo moguće provjeriti, zakonik je u skladu s agrarnim razvitkom na vranskom području u sredini XV stoljeća. Zbog toga F. zavređuje priznanje za upornost pri pronalaženju Grgićeva prijepisa VZ-a. Iako je, prema tome, sadržaj VZ-a potpuno vjerodostojan i upotrebljiv u znanstvene svrhe, što je, dakako, najvažnije, ipak način njegova ediranja nije sasvim zadovoljavajući. Smatram da o tako važnom izvoru kao što je VZ valja nešto više reći, nego što je F. kazao u svom komentaru.

Grgićev prijevis VZ-a sastoji se od 9 tipkanih stranica. Na prvoj se nalazi vrlo loš prijevis teksta o zakupu prihoda vranskog kastruma od 2. III 1460, koji nije u izravnoj vezi s tekstem VZ-a i cjelina je za sebe. Tekst VZ-a napisan je na osam stranica prijepisa (2-9). Kako F. ističe, »ne znamo iz kojeg je vremena rukopis koji je dr. Grgić imao pred sobom«, dodajući da je »moguće da to i nije dokumenat iz XV st., nego prijevis iz kasnijeg vremena«. ³ To je točno, premda danas o rukopisu možemo nešto više reći.

Na samom početku Grgićeva prijepisa, iznad dokumenta o zakupu vranskih prihoda, stoji oznaka: »DAZ, Spisi Lantana, sv. 8, poz. 1, str. 97«, ali u arhivu Lantana nalazi se samo prijevis navedenog dokumenta od 2. III 1460, a ne i VZ. ⁴ Prema bilješci na dnu prve stranice, prijepisi su rađeni g. 1738, uz oznaku: »Copia trata da un Libro antico, esistente nella Cancelaria della Magnifica Comunità di Zara«. Taj »libro antico« je *Katastik zadarske komune*, čiji se original, doduše prilično oštećen vlagom, i danas čuva u Historijskom arhivu u Zadru, u skupini *Datia et incantus civitatis Jadre et eius districtus*. Katastik je, u stvari, registar u koji su se unosili dokumenti o zakupu komunalnih daća, a danas se sastoji od neuvezanih folija od pergamene (u kasnijim dijelovima od papira). Originalni tekst dokumenta od 2. III 1460. nalazi se na fol. 12vo-14ro treće knjige Katastika. Osnovnom dokumentu (u Katastiku) dodane su vrlo zanimljive odredbe o pravima i obvezama zakupnika, te o odnosu između kmetova i zakupnika, koje se sastoje od 28 sačuvanih članaka (prvobitno ih je bilo više, ali nekoliko ih je propalo na vrhu fol. 14ro). Grgićev prijevis od 28 članaka ima samo jedan i to sedmi (fol. 13ro originala). Navodim nešto iscrpnije ove podatke jer je taj dokumenat od 2. III 1460, premda nije sastavni dio VZ-a, ipak važan za istraživanja odnosa kojima se VZ bavi.

Na drugoj stranici Grgićeva prijepisa počinje tekst VZ-a opširnim uvodom u kojem se iznosi kako je došlo do potvrde zakonika od strane zadarskih rektora (knez Lovro Lauredono i kapetan Benedikt de Mula) i to na latinskom jeziku. Prijepis tog uvoda je vrlo loš i nepotpun, s više praznina, u jezičnom pogledu nepravilniji od talijanskog teksta zakonika, ali je njegov sadržaj ipak sasvim jasan. Nakon uvoda slijedi tekst VZ-a (str. 3-9 Grgićeva prijepisa).

Pristupajući analizi VZ-a moramo postaviti nekoliko pitanja prije svega: je li sačuvan njegov original i je li njegov sadržaj vjerodostojan?, a zatim: u kakvim prilikama i zbog čega je on nastao? Kako sam već rekao, sadržaj

³ Isto, 325.

⁴ Prema saopćenju prof. S. Traljića.

VZ-a je potpuno vjerodostojan, jer se uklapa u već poznati razvitak zemljišnih odnosa na vranskom području u tom razdoblju. U prilog njegovoj vjerodostojnosti, pak, mogu navesti mnogo snažniji dokaz. Osim Grgićeva prijepisa, sačuvan je i original VZ-a točnije njegov originalni, suvremeni prijepis, premda ne čitav tekst, nego samo njegov završni dio.

Radeći u lipnju 1970. u Historijskom arhivu u Zadru na mletačkim izvorima za razvitak Zadra u XV st. naišao sam i na originalni tekst završnog dijela VZ-a. Nalazi se u posebnom svesku koji nosi naslov *Registar dukala upućenih zadarskim knezovima i kapetanima, 1430-1500* (Registro delle ducali dirette ai Conti e Capitanei di Zara, Atti dei Capitanei di Zara e Ducali dirette agli stessi, 1430-1500). Prema modernoj oznaci na omotu, taj bi registar pripadao spisima zadarskih kapetana, ali za takav zaključak nema sigurna oslonca, iako nije isključen. Danas se taj Registar sastoji od više sveščića s neuvezanim listovima od papira. Po svemu se čini da su ti sveščići samo neznatni ostaci mnogo veće zbirke u koju su se u XV st. prepisivali različiti javnopravni tekstovi (dukale, terminacije, bilješke o prihodima i rashodima komore i sl.). Osim tog Registra, u Historijskom arhivu u Zadru čuva se još jedna slična zbirka: Dukale i terminacije u 10 knjiga, od kojih se na XV st. odnose prva i druga. Koliko sam mogao ustanoviti, zbirka Dukala i terminacija i Registar sadržajno se razlikuju. Knjige Dukala i terminacija bile su zbirka najvažnijih odluka mletačke vlade, pa ti autentični prijepisi imaju vrijednost originala. U Registar su se također prepisivale dukale među kojima ima i nekoliko vrlo važnih koje ili nisu ušle ili se nisu sačuvale u zbirci Dukala i terminacija. Premda odnos između tih dviju zbirki mletačkih izvora valja tek istražiti, ipak se čini da je Registar imao čisto praktičnu gotovo svakodnevnu namjenu. Prijepisi dokumenata u njemu apsolutno su vjerodostojni i imaju značenje i vrijednost originala. Većina mletačkih dukala koje se odnose na dalmatinske gradove nije uopće sačuvana u originalu, nego u autentičnim prijepisima.

U osmom sveščiću Registra nalazi se i originalni prijepis završnog dijela VZ-a, od čl. 29. do 38. Kako sam već rekao, Registar se danas sastoji od fragmenata nekadašnje cjeline. Neuvezani listovi papira danas nemaju folijaciju, nego su samo podijeljeni na sveščiće, iako na nekim listovima postoje ostaci prvobitne folijacije. Sačuvani tekst VZ-a nalazi se na listu koji nosi oznaku 9: čl. 29—37. nalaze se na fol. 9°, dok se na fol. 9° nalazi samo završni dio čl. 37. i čl. 38. te zaključni dio, odnosno potvrda zakonika i datum. Prethodni listovi na kojima je sasvim sigurno bio napisan ostali dio VZ-a danas su izgubljeni.

Dokumente su u Registar prepisivali različiti suvremeni notari u Zadru u XV stoljeću. U sačuvanom dijelu Registra najviše dokumenata pripada ruci zadarskog notara Šimuna Damiani, pa je on pisao i tekst VZ-a. Šimun Damiani isticao se među zadarskim notarima vrlo skladnom kurzivom, ali je ponekad i on pisao brže i nemarnije. I tekst VZ-a pisan je ponešto nemarnim i bržim duktusom, osobito na fol. 9°, ali ipak ima većinu obilježja Šimunove notarske kurzive.

Sačuvani fragment originalnog prijepisa VZ-a važan je iz nekoliko razloga. Prije svega, dokazuje vjerodostojnost tog zakonika, ali istodobno omogućuje jezičnu i sadržajnu usporedbu s tekstom Grgićeva prijepisa. Usporedba čl. 29-38, koji su sačuvani i u originalu, pokazuje da je Grgićev prijepis sa-

držajno pouzdan, ali da se jezično znatno razlikuje od originala. Sačuvani dio originala VZ-a pisan je tipičnim mletačkim dijalektom XV st., u jezičnom i pravopisnom pogledu. Grgićev prijepis, pak, pisan je modernijim talijanskim jezikom.⁵ Iz toga se može zaključiti da pisar teksta, koji je Grgiću poslužio kao predložak, nije VZ prepisivao iz originala ili iz prijepisa koji bi bio vremenski blizak originalu, nego iz nekog kasnijeg prijepisa. Po svemu sudeći, Grgićev predložak nastao je negdje u prvoj pol. XVIII stoljeća. Na takvu pretpostavku upućuju ne samo jezična obilježja, nego i to da je sadržaj VZ-a mogao biti zanimljiv tek u razdoblju zaoštavanja odnosa u zadarskom agraru u prvoj pol. XVIII st., nakon što je potkraj XVII st. zadarski teritorij oslobođen od turske vlasti.

Posebno je zanimljivo pitanje, na koje se izdavač VZ-a nije osvrnuo, zbog čega je i kako nastao taj zakonik? O tome, kako je već spomenuto, govori uvod u VZ (str. 2. Grgićeva prijepisa). Prema tom uvodu, tekst VZ-a je samo potvrda ranijih odredaba: sudac vranskog podgrađa Mihajlo Viviani,⁶ zajedno s predstavnicima sela vranskog distrikta, podnosi zadarskim rektorima »*Capitula suorum privilegiorum suarumque litterarum et consuetudinum*« uz neke ispravke i dopune »de comuni consensu et voluntate universitatis hominum Burgi predicti«, a zadarski rektori te odredbe potvrđuju i osnažuju. Vjerodostojnost uvoda, usprkos lošem prijepisu, izvan je sumnje, jer je sadržajno povezan sa zaključnim odlomkom VZ-a koji je sačuvan u originalu, pa ga možemo provjeriti. Nije mi poznato zbog čega F. nije uz VZ objelodanio i taj uvod, premda sa člancima VZ-a tvori integralnu cjelinu. Zbog toga donosim ovdje tekst uvoda prema Grgićevu prijepisu, usprkos jezičnim nepravilnostima i manjkavosti u tekstu, da bismo tako imali cjelovit tekst VZ-a:

»In Christi Nomine Amen. Nos Laurentius Lauredano pro Illustrissimo^a Ducali Dominio Venetiarum Comes et Benedictus de Mula Capitaneus Civitatis Jadre eisque districtus et comitatus. Universis et singulis, tam presentibus, quam futuris, presentes inspecturis notum facimus et manifestum, quod ad nostras accedentes presenti(as) D(ominus) Michael Viviani, Judex Burgi Castri Aurane, necnon aliqui alij homines villarum districtus Aurane una cum ipso Michaele, videlicet, unus homo pro quacumque villa, Nobis presentarunt in scriptis aliqua Capitula dicentes et exponentes illa esse Capitula suorum privilegiorum suarumque litterarum et consuetudinum, cum aliquibus correctionibus et additionibus super additis et declaratis de comuni consensu et voluntate universitatis hominum Burgi predicti, supplicantes et requirentes, debita cum [...]»^b), ut ipsa Capitula videre et examinare deberemus, ea corri-

⁵ Radi jezične usporedbe evo kako glasi čl. 31 VZ-a u originalu: »Item, che quando occoresse caxo che fosse fato algun furto de qualche cosa siano tegnudi tuti quelli del borgo et anche del destreto dela Vrana, zoe de quel luogo doue sera fato el furto, andar dredo ala traza, et dar aiutorio a piar el malfator et trouar el furto, in pena de lire 2 per cadauno che non andasse siando chiamato ho camandado, ho aldando la campana ouer el cridare.« Taj se tekst razlikuje od Grgićeva prijepisa samo jezično, dok sadržajnih razlika nema.

⁶ O njemu nisam našao drugog spomena u suvremenim izvorima, pa ne mogu provjeriti je li njegovo ime ispravno tradirano.

a) Ostavljam nepromijenjena pravopisna obilježja originala, u prvom redu nedosljednu upotrebu velikog slova.

b) Prazan prostor u prijepisu — rukom dodano »instantia«.

gendo et moderando, prout Nobis melius et iustius videret (!) convenire, ipsisque visis, correctis et moderatis dignaremur de gratia exempli ipsa Capitula reconfirmare et ad futurorum memoriam, ut in promptu semper haberi possint, in publicam aut authenticam scripturam [...]». Unde visis ete et diligenter examinatis ipsis Capitulis et semper inde habita diligenti informatione, parere et consilio a conductoribus incantus Aurane, tam presentis quam elapsis, ipsisque Capitulis correctis et moderatis, ubi corrigenda et moderanda fuerunt, et considerato quod ipsa Capitula iustitiam in se continent et honestatem, honorem et bonum Status Nostri Illustrissimi Ducalis Domini Venetiarum, Castri et districtus Aurane, necnon utilitatem et comoditatem, tam Comunis Venetie quam [...]»^{d)} quarumcumque personarum, ideo unanimiter et concorditer volentes ipsis fidelibus suplicantibus in omnibus rebus licitis et honestis complacere ipsa Capitula confirmavimus, tenore presentium confirmamus et concedimus in hunc modum, videlicet:«

Neposredno nakon ovog uvoda slijede pojedine odredbe VZ-a. Ovako dopunjen tekst VZ-a pokazuje da je on nastao u jednoj etapi sukoba između zakupnika prihoda vranskog kastruma i vranskog stanovništva. O tim sukobima znamo ponešto iz već ranije objelodanjene građe. U središtu sukoba sa zakupnicima Vrane bili su vranski kmetovi koji su obrađivali zemljišni posjed vranskog kastruma. VZ, kao i neki drugi dokumenti o sporovima sa zakupnicima, ipak se ne odnosi samo na vranske kmetove. Na vranskom području nalazi se u XV st. više slojeva pučanstva. VZ ih imenuje zajedničkim nazivom »habitor(i) dell'Aurana e del suo contado« (čl. 24), dok se u nekim drugim izvorima jednostavno nazivaju »homines Aurane«. ⁷ VZ pokazuje da zasebne slojeve vranskog stanovništva čine: *feudatari*, *stanovnici podgrađa* (borghesani) i *kmetovi* (vilani) (čl. 23). Izdvojeni sloj čine *vojnici* (soldadi) u vranskoj tvrđavi (čl. 24). Od njih je vransko seljaštvo najčešće dolazilo u sukob sa zakupnicima, jer su ovi neprekidno nastojali povećati kmetske obveze ili nametnuti nove terete. Najraniji podatak o tim sporovima nalazi se u Zadarskom katastru.⁸ 27. XI 1431. zadarski knez Luka Trono donosi terminaciju o načinu obrađivanja zгона na vranskim posjedima »pro tollendo dubia et differentias, que quotidie oriuntur, et que oriri possent inter conductores introituum castri Aurane et ipsius castri vilicos«. ⁹ Zbog toga su zadarski rektori prilikom svakog zakupa prihoda vranskog kastruma dodavali i posebne odredbe (capitula) kojima su utvrđivali odnos zakupnika prema komori i njihove odnose s kmetovima. Te odredbe često sadrže važne podatke za društvene i agrarne odnose na vranskom području.¹⁰ Vransko stanovništvo sukobljavalo se, osim sa zakupnicima, i s vojnom posadom u vranskoj tvrđavi. God. 1460. mletački

c) Nedostaje dio teksta.

d) Vjerojatno nedostaje riječ »aliorum« — ostavljen prazan prostor u pr jepisu.

⁷ Na primjer: S. Ljubić, Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i mletačke republike X, MSHSM 22, Zagreb 1891, 157.

⁸ S. Antoljak, Zadarski katastr 15. stoljeća, Starine 42, Zagreb 1949, 371—417.

⁹ Isto, 392—93.

¹⁰ Takve odredbe sačuvane su iz g. 1431. (Datia et incantus, L. II/1, fol. 2ro—3ro), 1439. (L. II/5, fol. 44ro—v^o), 1445, (L. II/7, 65vo—66vo), 14 0. (L. II/9, 83ro—84vo), 1455. (L. III/1, 1ro—v^o) itd.

sindici, Julije Contarenus i Ante Venerio, rješavaju spor između stanovnika Vrane, s jedne, i zakupnika i vojne posade, s druge strane.¹¹ Od pritužbi koje su iznijeli vranski stanovnici većina se odnosi na kmetove, ali jednu podnose stanovnici podgrađa (borghesani), vranski obrtnici.¹²

U takvim prilikama nastao je i VZ. Njegova »capitula« podnose na potvrdu zadarskim rektorima predstavnici vranskih sela i sudac vranskog podgrađa u ime vranskih seljaka i stanovnika podgrađa. VZ i odluke mletačkih sindika iz g. 1460. dokaz su nastojanja mletačke uprave da spriječi zaoštavanje klasnih odnosa na vlastitim posjedima u okolici Vrane. Cilj je bio sasvim praktičan: sitnim ustupcima omogućiti redovnu zemljišnu proizvodnju i uredno pobiranje vranskih prihoda.¹³

Zanimljivo je i pitanje naslova zakonika. On nema naslova, a Grgić ga je nazvao *Vranski kmetski zakonik*. U uvodu se ističe da se na potvrdu donose *capitula privilegiorum, litterarum et consuetudinum*. Na isti se način u uvodu u odluke iz g. 1460. kaže da su vranski stanovnici izjavili da se svake godine krše »antiquissime consuetudines eorum ac privilegia et concessionis«.¹⁴ Prema tome, riječ je o običajnom pravu i o novijim odredbama. Dakako, ne postoji poredbeni izvorni materijal za istraživanje podrijetla i razvitka običajnog prava (consuetudines) u sklopu zemljišnih odnosa na vranskom području. Najveći dio zemljišnog posjeda vranskog kastruma pripadao je prije 1409. vranskom prioratu, a o oblicima zemljišnih odnosa na tim posjedima (prije 1409.) ništa ne znamo, iako smijemo pretpostaviti da su oni bili slični agrarnim odnosima na drugim dijelovima srednjovjekovne Hrvatske u zadarskom zaleđu. Zadarski katastik koji utvrđuje agrarne odnose na vranskom području nakon 1421. svakako se oslanja na ranije agrarne odredbe. Uza sve to, ipak mi se čini vjerojatnijom pretpostavka da su se agrarni, dijelom možda i društveni, odnosi s kojima nas upoznaje VZ ponajviše oblikovali u doba mletačke uprave, u prvoj polovici XV stoljeća. Budući da se VZ ne odnosi samo na kmetove, nego i na druge slojeve vranskog stanovništva, smatram da se F. s pravom odlučio za sadržajno širi naziv *Vranski zakonik*, bez onog »kmetski«, za razliku od naslova što ga je bio predložio Grgić.

Usprkos tome što se mogu iznijeti primjedbe na način izdavanja teksta,¹⁵ valja na kraju još jednom istaknuti da je F-ovo izdanje Vranskog zakonika vrijedan prinos hrvatsko srednjovjekovnoj povijesti, pogotovo zbog toga što se u nas prilično rijetko objelodanjuje arhivska građa. Autorovim zalaganjem

¹¹ Listine X, 157—59.

¹² »Item, quod murarii, marangoni et fabri ipsius loci coguntur cotidie per castellanos Aurane ad faciendā laboreria quamplura in castro predicto, de quibus nullam solucionem percipiunt« (isto, 158).

¹³ Zakup prihoda vranskog kastruma donosio je znatna sredstva mletačkoj komori u Zadru: 1431—35. zakup je iznosio 1435 dukata godišnje, 1436—40. 1703 dukata (podaci prema Katastiku zadarske komune).

¹⁴ Listine X, 157.

¹⁵ Autor, izdavajući VZ, nije slijedio uobičajeni postupak u takvim prilikama. Tako se, na primjer, u Grgićevu prijepisu nalazi mnogo kratica koje je izdavač morao razriješiti, a u bilješci možda označiti da je tu bila kratica. U dokumentima XV st. riječ »soldi« označava se kraticom u obliku kurzivno-gotičkog slova s (donekle slično našem kurzivnom slovu f, ali s kosim potezom koji siječe stablo slova i spušta se duboko u donji prostor). U Grgićevu prijepisu ta je kratica dobila oblik

obogaćeni smo novom izvornom građom o važnoj etapi u razvitku društveno-gospodarskih odnosa na zadarsko-vranskom području na izmaku srednjega vijeka. Svakako, o VZ-u će još biti govora u historiografiji, što također upozorava na njegovu važnost. Pri tom valja imati na umu da VZ čini cjelinu sa Zadarskim katastikom što ga je 1949. objelodanio S. Antoljak, ali i s Katastikom zadarske komune koji se čuva u Historijskom arhivu u Zadru i koji sadrži bogatu građu za poznavanje društveno-gospodarskih odnosa u Zadru u XV i XVI stoljeću. Zbog toga bi nakon F-ova izdanja VZ-a valjalo pomišljati i na objelodanjivanje KZK-a (1431-1561, s jednim fragmentom iz početka XIV st., 1300-25).¹⁶ U prilog tome govori i podatak da je KZK, koliko mi je dosad poznato, jedini sačuvani spomenik te vrste na čitavom području mletačke Dalmacije XV-XVI st. koji kroz podatke o zakupu gradskih poreza osvjetljava mnoge elemente socijalnog i ekonomskog razvitka u Zadru i na njegovu području u tom razdoblju. Nakon Antoljakova objelodanjivanja Zadarskog katastika, F-ovo izdanje VZ-a možemo označiti kao vrijedan nastavak rada na upoznavanju s izvorima za hrvatsku povijest XV stoljeća.

slova q. Izdavač, pak, u tekstu svugdje ostavlja to slovo »q« u značenju »soldi«, umjesto da kraticu razriješi (ponegdje uz to »q« stavlja u zagrade i »soldi«). Na isti način valjalo je razriješiti i druge kratice. Tako F. ostavlja Grgičevo »Caps.«, iako je to u stvari »capitaneus«. Takvih primjera ima još nekoliko i o tome valja voditi računa pri eventualnom novom ediranju VZ-a.

¹⁶ Iz vrlo opsežnog Katastika zadarske komune dosad je vrlo malo objelodanjeno. Jedan fragment iz g. 1435. tiskao je S. Antoljak, u radu Pobiranje marturine, crkvene desetine i vojšćine u zadarskom distriktu (1435) (Starine 49, Zagreb 1959, 227—34), dok je neke dokumente o zakupu ninskih daća objelodanio G. Praga u zbirci Atti e diplomi di Nona (Archivio storico per la Dalmazia, vol. XXI/1936, XXII/1936, i XXII/1937).

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXV—XXVI

1972—73

Redakcioni odbor:

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Izdaje
Povijesno društvo Hrvatske
Zagreb